

Utkast till förordning om en kapacitetsmekanism för elmarknaden (KN2025/00292)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

I den nu föreliggande remissen vill regeringen ha synpunkter på sitt utkast till förordning om en kapacitetsmekanism för elmarknaden. Underlaget utgörs av detta utkast samt promemoria. Till underlaget hör även en bilaga med frågor som tar sikte på den prövning som Europeiska kommissionen kommer att göra av en kapacitetsmekanism (för att den utgör en form av statsstöd). Frågorna är adresserade till företag på energimarknaden (jfr ”kapacitetsägare” i punkt 2) och svåra för någon annan att svara på.

Det ämne som remissen avser faller inom EU:s regleringsram för elmarknaden och främst EU:s elmarknadsförordning.¹ Den antogs 2019 och uppdaterades 2024 för att komma till rätta med höga priser och volatilitet på elmarknaden sedan Ryssland inledde sitt krig mot Ukraina.² En central tanke är att förordningen ska uppmuntra investeringar, stärka gränsöverskridande handel och erbjuda motståndskraft mot kriser.

Enligt EU:s förordning måste en medlemsstat som har konstaterade problem med resurstillräcklighet – som Sverige – upprätta en handlingsplan. Den får inbegripa tillfälliga lösningar för att säkerställa elförsörjning under perioder med hög förbrukning genom att ersätta resurstillgänglighet. Men sådana ”kapacitetsmekanismer” måste uppfylla rättsligt bindande villkor i EU:s förordning och vara utformade i enlighet med ett antal principer (artikel 22). De senare innebär till exempel att kapacitetsmekanismer inte får vara mer omfattande än nödvändigt för att lösa ett tillräcklighetsproblem och inte får leda till otillbörlig snedvridning av marknaden. Därför ska kapacitetsleverantörer väljas på

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1747 av den 13 juni 2024 om ändring av förordningarna (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad.

ett icke-diskriminerande sätt och ersättningen bestämmas genom en konkurrensbaserad process.

En kapacitetsmekanism kan utformas som en strategisk reserv eller som en mer omfattande kapacitetsmarknad. I dagsläget har Sverige en strategisk reserv som innebär att Svenska Kraftnät (SvK) i förväg handlat upp produktion som ska vara tillgänglig om effektbrist uppstår. Den så kallade effektreserven är inte anpassad till EU:s elmarknadsförordning och upphör snart att gälla. För att komma till rätta med det har regeringen valt att införa en ny strategisk reserv. Den kommer att ha sin grund i en nyss antagen lag (2025:50) om finansiering av en kapacitetsmekanism för elmarknaden.

En central fråga, när lag (2025:50) förbereddes, rörde avgiften som företag som fått så kallat balansansvar ska betala till den som har ansvar för överföringssystemet och hur avgiften ska beräknas. Även förutsättningarna för detta slås fast i EU:s förordning (artikel 6). De innebär bland annat krav att tjänsterna upphandlas på ett öppet och teknikneutralt sätt som säkerställer icke-diskriminerande tillträde för alla företag inom EU.

Den som har ansvaret för överföringssystemet i Sverige är Svenska Kraftnät. Det vill säga en myndighet under regeringen. Enligt lag (2025:50) får den ”systemansvariga myndigheten” ta ut en avgift från företag som fått balansansvar för att täcka sina kostnader enligt sådana avtal som myndigheten ingår för att det ska finnas en kapacitetsmekanism (§ 3). Denna avgift ska beräknas så att den baseras på den mängd el som tas ut för förbrukning under en viss tidsperiod (§ 4).

När Lagrådet yttrade sig över det ursprungliga förslaget till denna lag uppmärksammade de att avgiften endast relaterade till uttaget under en viss tidsperiod och påpekade att det saknades någon motsvarande koppling till det geografiska område där uttaget görs. Detta ansågs kunna strida mot EU:s förordning och särskilt dess krav på effektiv konkurrens och proportionalitet (för att problemet med resurstillräcklighet är begränsat till SE3 och SE4). Uttryck på ett annat sätt skulle den kapacitetsmekanism som förutsågs kunna utgöra ett svenskt statsstöd inom ett större område än nödvändigt. En liknande kritik hade tidigare förts fram av Energimarknadsinspektionen (EI) och även antytts av Europeiska kommissionen.

Mot denna bakgrund infördes en ytterligare bestämmelse i lag (2025:50) som innebär ett bemyndigande för regeringen eller en underordnad myndighet satt meddela ytterligare föreskrifter om avgiften (§ 5). Det är med stöd av denna bestämmelse som nu föreliggande utkast till förordning från regeringen presenteras.

Den Juridiska fakultetsnämnden har inget specifikt att invända mot den förordning som föreslås. Den innebär en förbättring i jämförelse med den lösning som ursprungligen förutsågs och tillmötesgår Lagrådet. Samtidigt finns det en uppenbar risk att den precision som präglar förordningen, särskilt §§ 5 och 6, kan leda till att fler företag utestängs från kapacitetsmekanismen än vad som är tillåtet enligt EU:s förordning. Då en förordning från EU är bindande och direkt tillämplig inom Sverige kan det leda till onödiga och kostsamma tillämpningsproblem. Detta är något som Europeiska kommissionen kommer att uppmärksamma i sin prövning. Men oavsett vad denna prövning leder till kommer det finnas ett behov att en fortlöpande resurstillräcklighetsbedömning; för att den kapacitetsmekanism som införs inte ska motverka en positiv prisutveckling för konsumenter eller försvaga energisäkerheten i Sverige och Europa.

Med detta sagt finns det anledning att kort påpeka att det ansvar som SvK har som den ”systemansvariga myndigheten” kan vara svårt att förena med ett antal krav på oberoende som unionsrätten ställer på systemansvariga för överföringssystem. Enkelt uttryckt förefaller SvK ha för många roller. Enligt EU:s regleringsram för elmarknaden ska en systemansvarig för överföringssystem – en så kallad TSO – vara ett företag organiserat som aktiebolag och en juridisk person med ”den rättskapacitet som krävs” för att utföra sina uppgifter.³ SvK är inte ett aktiebolag utan en myndighet och därmed inte heller en egen juridisk person. Det innebär att SvK avviker från EU:s regleringsram för energimarknaden och att SvK är annorlunda än de företag som övriga medlemsstater utsett som systemansvariga för överföringssystem. Det ger upphov till flera oklarheter och problem. I Till detta kan läggas att EI – en annan svensk myndighet – fått till uppgift att utföra normgivningsuppgifter inom EU:s regleringsram för elmarknaden och även utöva tillsyn över SvK. Det leder till flera frågor om deras ansvar och deras förhållande till varandra och till regeringen.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Carl Fredrik Bergström. Yttrandet har på delegation avgivits av fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer

³ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el (artikel 46.3).